

Handreiking afstandsonderwijs middelbaar beroepsonderwijs

In het mbo wordt al geruime tijd nagedacht over het innoveren van het onderwijs met ICT. Tijdens de coronapandemie was u als onderwijsinstelling en als docent echter genooddaakt om op grote schaal afstandsonderwijs in te zetten. Nu fysiek onderwijs in de praktijk weer het uitgangspunt is, wordt afstandsonderwijs minder ingezet. Als instelling en docent bent u echter wel vrij om afstandsonderwijs op een doordachte manier in te zetten. Om u ondersteunen bij het doordacht inzetten van afstandsonderwijs, is deze handreiking opgesteld. Deze handreiking helpt u bij het maken van de juiste afwegingen. In deze handreiking leest u welke regels gelden rond de inzet van afstandsonderwijs en vindt u informatie die u kan helpen bij het doordacht inzetten van afstandsonderwijs.

De regels

Als u afstandsonderwijs wilt inzetten, moet u als onderwijsinstelling en als onderwijsteam rekeninghouden met wet- en regelgeving. Deze regels zijn bedoeld om de onderwijskwaliteit te waarborgen. Hieronder leest u waar u rekening mee moet houden. Voor de leesbaarheid zijn de regels verdeeld over een algemeen deel en over twee fases. De eerste fase betreft de regels voordat de les plaatsvindt. De tweede fase de regels nadat de les heeft plaatsgevonden.

Algemeen

- Het bevoegd gezag van de instelling is verantwoordelijk voor een goede organisatie en goede kwaliteit van het onderwijsprogramma. Daarbij maakt het niet uit of het onderwijs op afstand plaatsvindt of op de instelling.
- Het staat de studentenraad en de ondernemingsraad altijd vrij om binnen de instelling het gesprek over afstandsonderwijs te voeren. De studentenraad, de ondernemingsraad en het bevoegd gezag kunnen elk alle partijen bijeen roepen om overleg te voeren over een onderwerp.
- Verder kunnen de ondernemingsraad en de studentenraad op elk moment een standpunt innemen over een bepaald onderwerp, zoals afstandsonderwijs. Zodra een raad dit doet, moet het bevoegd gezag ook kenbaar maken welk standpunt zij op dat onderwerp heeft.

Vooraf

- Het bevoegd gezag bepaalt de beleidskaders van de onderwijsinstelling. Docenten hebben via de ondernemingsraad (OR) instemmingsgericht op belangrijke veranderingen van de onderwijskundige doelstellingen van de instelling. Hieronder vallen ook aanpassingen aan de didactische modellen. Dit betekent dat de OR instemmingsrecht heeft op besluiten over afstandsonderwijs.
- Binnen de vastgestelde beleidskaders, zijn onderwijsteams verantwoordelijk voor het onderwijsproces. Het onderwijsteam bepaalt binnen die kaders welke lesmethoden worden gebruikt, dus ook wanneer afstandsonderwijs wordt ingezet.
- Studenten hebben geen instemmingsrecht op de keuze voor afstandsonderwijs, tenzij het een onderwijsprogramma betreft waarin wordt afgeweken van de [urennorm](#). Studenten hebben daar via de studentenraad instemmingsrecht op.
- Het onderwijsprogramma bestaat uit begeleide onderwijstijd en beroepspraktijkvorming. Het onderwijsprogramma moet evenwichtig zijn, maar maakt geen onderscheid tussen fysiek onderwijs en afstandsonderwijs. Fysiek onderwijs is in de praktijk vaak de norm, maar strikt genomen hoeft het niet de norm te zijn. Zo lang de kwaliteit van afstandsonderwijs goed is, kunt u ervoor kiezen om dat in te zetten.
- Het is daarbij belangrijk om te realiseren dat niet al het afstandsonderwijs kan worden aangemerkt als begeleide onderwijstijd. Dit kan alleen als er sprake is van interactie met de student, als de docent op het betreffende moment op het leerproces kan sturen door middel van interventies, en als er sprake is van directe, actieve begeleiding. Hierover leest u meer in de brochure [Ruimte in Regels in het MBO](#).
- Verder heeft de studentenraad adviesrecht op de werkomstandigheden en voorzieningen voor studenten, bijvoorbeeld als het gaat om de voorzieningen die studenten nodig hebben voor afstandsonderwijs.

- Los van wat formeel is vastgelegd, is het verstandig om bij de keuzes over afstandsonderwijs de input van studenten serieus te nemen en om de inzet van afstandsonderwijs in een les zoveel mogelijk in samenhang te zien met onderwijsvormen in andere lessen.

Achteraf

- Van het bevoegd gezag van de instelling wordt verwacht dat het een stelsel van kwaliteitszorg inricht waarmee de kwaliteit van het onderwijs regelmatig wordt beoordeeld. Hierbij dienen zij onafhankelijke deskundigen, belanghebbenden en het oordeel van de studenten te betrekken.
- Het toezicht op het onderwijs wordt uitgevoerd door de Inspectie van het Onderwijs (IvO). De werkwijze van de IvO is vastgelegd in het onderzoekskader van de IvO. Voor het mbo gaat dit kader uit van bestuursgericht toezicht. Dit betekent dat de IvO het bestuur eens per vier jaar bezoekt. Dan onderzoekt de IvO hoe goed het bestuur grip heeft op kwaliteitsborging van het onderwijs en de examinering, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen fysiek en afstandsonderwijs.
- Verder monitort de IvO in het mbo jaarlijks of er bij onderwijsinstellingen risico's zijn in de kwaliteit van het onderwijs. Als er een vermoeden van een risico is, dan voert de IvO een expertanalyse naar de risico's uit.

Tips voor de inzet van afstandsonderwijs

Bij de keuze voor afstandsonderwijs in het onderwijsprogramma komt veel kijken. Tijdens de coronaperiode is veel ervaring opgedaan met afstandsonderwijs, maar ook daarvoor werd al nagedacht over het goed inzetten van afstandsonderwijs. Er is daarom al veel informatie beschikbaar. Om die informatie nog toegankelijker te maken, vindt u hieronder een aantal verwijzingen naar behulpzame en waardevolle informatie die u kunnen ondersteunen bij de doordachte inzet van afstandsonderwijs. Deze lijst is niet uitputtend, maar biedt u wel een stevig vertrekpunt.

Tijdens de coronacrisis is door Kennisnet, MBO Digitaal en de MBO Raad de website mbo.lesopafstand.nl opgezet. Op deze website leest u tips over afstandsonderwijs die u ook in de reguliere situatie helpen bij het vormgeven van uw afstandsonderwijs:

- Een fysieke les en een les op afstand hebben overeenkomsten, maar zijn ook anders. Op [deze](#) pagina van mbo.lesopafstand.nl vindt u tips over lesontwerp bij afstandsonderwijs.
- Over de leerdoelen en succescriteria in uw lesontwerp leest u op [deze](#) pagina meer informatie. Op die pagina staan ook vragen geformuleerd die u helpen nadenken over een passende inzet van les- en leeractiviteiten.
- Op [deze](#) pagina wordt inspiratie geboden bij de keuze voor leermiddelen en tools. En op [deze](#) pagina worden tips voor de inzet van multimedia gegeven.
- Op [deze](#) pagina vindt u tips indien u voorafgaand de les studenten al wil laten oriënteren op de les.
- Op [deze](#) pagina vindt u informatie over uitleg geven tijdens afstandsonderwijs. Wilt u tijdens uw afstandsles polsen of studenten de lesstof begrijpen, dan vindt u [hier](#) tips daartoe. En wilt u aan het einde van uw afstandsles de les evalueren, dan vindt u daar [hier](#) informatie over.
- Voor de actieve betrokkenheid van studenten worden op [deze](#) pagina concrete suggesties gedaan voor activerende werkvormen, op [deze](#) pagina voor het betrokken houden van studenten en op [deze](#) pagina voor zelfwerkzaamheid. Voor het verhogen van de motivatie van studenten, voor socialisatie en voor een veilige sfeer worden op [deze](#) pagina tips gegeven.
- Voor tips bij het op afstand afnemen van examens, zoals een mondeling examen, kunt u terecht op [deze](#) pagina.
- Privacy en informatiebeveiliging zijn belangrijk om geborgd te hebben. [Hier](#) leest u daar meer over.
- Ook kunt u op [deze](#) pagina vragen stellen en op [deze](#) pagina terecht voor voorbeelden.

Aanbevelingen van studenten met een ondersteuningsbehoefte

Voor studenten met een functiebeperking kan afstandsonderwijs een uitkomst zijn. Het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs is in gesprek gegaan met studenten en heeft vijf

aanbevelingen geformuleerd. Deze vindt u [hier](#). Daarnaast kunt u natuurlijk altijd input vragen van uw eigen studenten.

Programma Doorpakken op Digitalisering

Met het programma Doorpakken op Digitalisering wordt door mbo-instellingen gezamenlijk gewerkt aan digitalisering in het onderwijs. De informatie die is verzameld is nuttig voor zowel onderwijsteams als managers als instellingsbestuurders.

- Voor het professionaliseren van docenten in ICT-bekwaamheid vindt u [hier](#) informatie. Ook kunt u daarvoor terecht bij het [programma Bruggen Bouwen](#) van MBO Digitaal.
- Wilt u innovatie stimuleren? Dan kunt u [hier](#) terecht.
- Heeft u vragen over leermiddelen? [Hier](#) leest u meer.
- Ook is er informatie te vinden over [flexibilisering en modularisering](#), [gebruik van data](#), een [eigen dossier](#), [onderwijslogistiek](#), en [digitaal burgerschap](#).

Kennisnet

Ook Kennisnet helpt instellingen bij een doordachte inzet van ICT. Dit doet Kennisnet onder meer met diverse publicaties en tools:

- [Hier](#) vindt u geleerde lessen over afstandsonderwijs uit de coronaperiode. U leest hier onder meer hoe u het welbevinden van studenten en docenten kunt bevorderen.
- Op [deze](#) pagina vindt u een handreiking voor de professionalisering op het gebied van ict-bekwaamheid.
- Samen met MBO Digitaal heeft Kennisnet de ict-monitor mbo uitgevoerd. Hierin is een hoofdstuk opgenomen over lessen uit de coronatijd. De monitor vindt u [hier](#).

Vraagbaak Online Onderwijs

Op de website van Vraagbaak Online Onderwijs van SURF vindt u ook informatie die u kunnen helpen bij de inzet van afstandsonderwijs. Hoewel primair op het hoger onderwijs gericht, is de informatie ook bruikbaar voor het mbo:

- Onderaan de website vindt u op de [startpagina](#) een overzicht van webinars over doordacht inzetten van digitale elementen in uw onderwijs. Deze gaan bijvoorbeeld over het ontwerp van goed onderwijs en over de inzet van digitale leermiddelen.
- In 2021 heeft SURF de reeks 'Blended onderwijs in de praktijk' georganiseerd. In [dit artikel](#) leest u zes conclusies die hieruit getrokken zijn. Onderaan die pagina vindt u verwijzingen naar inspirerende voorbeelden.
- Op [deze](#) pagina wordt het European Maturity Model for Blended Education (EMBED) uitgelegd. EMBED is een volwassenheidsmodel dat op zowel vak, programma als instellingsniveau beschrijft wat gedaan kan worden voor hoogwaardig blended onderwijs.
- Op [deze](#) pagina leest u als opleidingsmanager of als docent twaalf tips voor afstandsonderwijs uit het eerste jaar van de coronacrisis.
- [Hier](#) leest u meer informatie en tips over het roosteren van blended onderwijs.

Ook op andere plekken is veel informatie te vinden

- De [WaardenWijzer](#) van SURF en Kennisnet biedt een gemeenschappelijke taal voor het voeren van een dialoog over digitalisering in het onderwijs.
- Het Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT heeft een handreiking en praatplaat gemaakt waarin uitdagingen rondom sociale binding van studenten onderling, met de opleiding en met docenten worden geadresseerd. Deze zijn [hier](#) te vinden.
- Ook heeft het versnellingsplan een handreiking en tool ontwikkeld om met verschillende stakeholders binnen de onderwijsinstelling het gesprek te voeren over onderwijsinnovatie met ICT. Deze vindt u [hier](#).
- De Inspectie van het Onderwijs heeft een [overzichtsartikel](#) gepubliceerd met daarin de risico's van afstandsonderwijs en wetenschappelijke inzichten voor effectief afstandsonderwijs.